

"לבניינה של תורה" – חלק ר"ה

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

--- התקדמות בלימוד התורה - תהליך ! ---

הרצון לחוש התקדמות בקלות

בשבועות האחרונים עסקנו בלימוד תורה במדרגות גבוהות כלליות, ומתוך שאיפות גדולות. כשמנסים לפרוט את אותם אידיאות למציאות, פעמים רבות קשה הדבר. ישנו פער מובנה ותמידי בין מה שמאמינים ושואפים בהרגשת הלב לבין היכולת ליישם את הדברים בפועל בחיי המציאות, דבר הדורש עמל ויגיעה רבה. מצוי מאד הדבר שבחור לומד בישיבה אך מרגיש שהוא לא מגיע להישגים, שהוא לא רואה ברכה בלימודו כפי שהיה רוצה – הרגשות אלו עלולות לשבור את רוחו של הלומד.

נדמה שהרגשות אלו של תסכול על כך שדברים אינם מתקדמים כפי רצוננו נובעות, בין היתר, מהרגילות שהורגלנו בדורנו להישגים קלים ומהירים. על אף המעלות הרבות של חיי הרווחה בדורנו – הנגישות לכל מקום, הזמינות של כל מידע, אי אפשר להתעלם מהעובדה שצורת החיים הזו של 'אינסטנט', מקשה על בן דורנו הנדרש להשקיע השקעה ארוכת טווח שאת פירותיה ותוצאותיה הוא לא רואה במהירות ובקלות - זה סותר את דרך החיים השוטפת. דרכה של תורה שהיא דורשת התמסרות רבה! גם בתחומים אחרים נדרשת התמסרות, אך בתורה באופן מיוחד ורוחני: מלבד הציווי

"והגית בו יומם ולילה"¹, ומלבד האיסור של ביטול תורה², כדי להגיע באמת להצלחה בלימוד ולראות בו ברכה צריך התמסרות, זה לא יכול להיות מלמעלה, בצורה שטחית, ויותר מכך נדרשת סבלנות, אלו תהליכים שלא קורים ביום אחד.

יש חוברת הנקראת 'גנזי ראייה' ובה כתבי מרן הרב זצ"ל שלא לוקטו מספרים אלא מכתבי יד קדשו. חוברת ד' עוסקת בעניינה של תורה, ונדפסה שם אגרת³ שלא מופיעה בכרכים הרגילים של 'אגרות ראייה'. האגרת נכתבה לחתנו⁴, שהיה ת"ח מופלג, וכך כתב לו:

"למה זה בני יקירי ירפו ידיך?
למה תתאונן על חסרון ההתקדמות
ועשיית פרי בתלמודך? לא כן בני,
לא בדרך מורגש מתראה פרי
השקידה"

מי שמתבונן על תינוק או ילד לאחר שלא ראה אותו זמן רב, מתמלא התפעלות מגדילתו והתקדמותו - כשראה אותו לפני חודש היה פחות מפותח באופן ניכר.

¹ יהושע א', ח'.

² מסכת יומא יט ע"ב: "אמר רבא: השח שיחת חולין - עובר בעשה, שנאמר ודברת בם - בם ולא בדברים אחרים, רב אחא בר יעקב אמר: עובר בלאו, שנאמר כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר".

³ גנזי ראייה ד', עמ' 25.

⁴ בספר 'מכותבי הראייה' עמוד ע"ב מופיע שהחתן הוא הרב הרב ישראל שמעון רבינוביץ' תאומים.

לסוגיה שלמד לפני חודשיים, ופתאום הוא רואה תמונה רחבה –

”חוזרים על הלימוד, וההבנה מתרחבת בהרחבה פנימית עד שהאדם ההוגה נעשה בריה חדשה בעזרת ה' יתברך, וזה יקרוך גם אתה חביבי, אל תדאג כלל וכלל”.

הגמרא בכתובות⁵ מתארת כיצד כלבא שבוע הדיר את בתו מנכסיו כששמע שנישאה בסתר לר' עקיבא. ברבות השנים התחרט כלבא שבוע על נדרו והלך לחכם גדול שיתיר את נדרו. אותו חכם היה ר' עקיבא עצמו אך כלבא שבוע לא הכירו. כתוב בגמרא שר' עקיבא רצה למצוא פתח כדי להתיר את הנדר ושאל את חותנו: ”אדעתא דגברא רבה מי נדרת?” (אם היית יודע שחתנך יעשה תלמיד חכם גדול כלום היית מדיר את בתך מנכסין?) ענה לו ”אפילו פרק אחד ואפילו הלכה אחת” - דהיינו אפילו אם הייתי יודע שילמד דבר קטן לא הייתי נודר. ”אמר ליה אנא הוא! נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה ויהיב ליה פלגא ממוניה”. מקשים התוספות⁶: איך אפשר לפתוח נדר בנולד, בדבר שלא בא לעולם? עונים התוספות: ”וי”ל דהכא לא חשיב נולד - כיון שהלך לבי רב, כי דרך הוא באדם שהולך ללמוד שנעשה אדם גדול”. זה הסדר - השקידה והעמל של עוד סדר ועוד סדר, עוד יום ועוד יום, עם תכנית, עם שיטה בונים אדם גדול: כל שבת אדם למד קצת רמב”ן - פתאום רואה שהוא יודע שיטה של רמב”ן על א”י, למד מסכת ומגלה שהוא יודע להקיף נושא, הוא יודע לדבר

ברם, כשרואים את התינוק מדי יום, לא שמים לב להתקדמות בהתפתחותו מיום ליום המחרת. כך דרכו של עולם – לא בדרך מורגש מתראה פרי השקידה, אדם רוצה לאמוד את התקדמותו מלימוד של סדר צהריים ולא מסוגל – 'הרי למד רק תוספות אחד בכל הסדר'... בפרט שהוא רגיל שבאותם שעות הוא יכול להגיע להישגים רבים ומהירים בענייני העולם כפי שפתחנו.

”הנני מלומד מנסיון כי פעמים רבות יעברו זמנים טובא, ואין הלב מרגיש מה שפעל, ובמה הוסיף לקח, כשם שאין הילד מרגיש שהוא הולך וגדל, אבל מפרק לפרק בא חזיון חדש חדש לגמרי”

מתבוננים על בחור שהתחיל 'זמן אלול' בשיעור א' בישיבה, ופוגשים אותו בא' בניסן כשהוא יוצא לבין הזמנים, פוגשים מציאות אחרת – קא חזינן! מסתכלים על בחור שחזר מן הצבא לשיעור ד' ולמד ועמל וניצל את הזמן, בסוף השנה רואים אדם אחר לגמרי. אם יביטו בו באמצע השנה מיום ליום, או מסדר לסדר – ”לא יורגש פרי השקידה”, אך כך היא דרכו של אדם, כך היא דרך החינוך. חינוך הוא תהליך, בחינוך אין קסמים בהגעה ליעדים: חינוך, בניית נפש, בניית מדרגה רוחנית, כל אלו דברים שצריך לעבוד עליהם קשה. לכן הרב זצ”ל מתאר שרק מפרק לפרק, כשאוספים וצוברים לימוד ועוד לימוד, הידיעות מתלקטות לאט לאט ומצטרפות לחשבון גדול - ”הלימודים הנרדמים מאד חוזרים ונעורים”, אדם לומד סוגיה והיא נקשרת לו ומתחברת

⁵ ס”ג ע”א.

⁶ שם, תוד”ה 'אדעתא דאדם גדול מי נדרת'.

לפרס נובל. היהודי הזה, "שלא מניח תפילין של רבינו תם" נחשף ללימוד הגמרא וגילה שלומדי הגמרא הם יעד עבור הפרויקט שלו, כך זה מתואר בראיון⁹:

"החיבור בין איש מדע מוערך חילוני למהדרין העומד בראש תכנית לאיתור מדעני העתיד לעולם התלמוד נראה כיוצא מן הכלל, אך לדברי בן אליעזר אין שום סתירה בין התחומים, להיפך, 'אני איש מדע ובמסגרת ההכשרה שלי למדתי לחדד כל מילה ולהבחין בכל פרט, לימוד הגמרא מכריח את הבן אדם לחשוב על כל פרט, דרך הגמרא למדתי שלכל מילה יש משמעות. בכלל, החכמה ביכולות הניתוח ובניית הסוגיה כמו שהיא מופיעה בש"ס הן חד פעמיות'".

אנו לא צריכים שמישהו מבחוץ יגיד לנו- את אשר אנו חשים יודעים ומאמינים: לעומת העולם הסובב אותנו בו אין משמעות למילים, ללמוד תורה זה לעמוד על קוצו של יוד! זה להתבונן ברש"י ולנסות להבין למה רש"י אמר "כלומר", לעיין בתוספות ולהבין מה היה קשה לתוספות, הלימוד הזה מרים את האדם למדרגה אחרת גבוהה יותר! אנו יודעים שזה דורש עומק, זה דורש עמל, זה דורש לדייק את היכולות הנפשיות והאינטלקטואליות שלנו. זאת עבודה, עבודה נפשית פנימית, שלא באה בקלות.

בסוגיה של 'רודף', אם ישמע דיון של הפוסקים בשאלת הפלה במצב שהעובר מסכן את אמו - הוא ידע להתייחס. הוא נמצא במקום אחר, הן בידיעת התורה והן מבחינה רוחנית.

"כי נר מצוה – ותורה אור!"

אם נשאל: מדוע בתורה לא רואים את הפירות במהירות? מדוע רק לאחר זמנים טובא מתוך עמל ויגיעה? ההסבר לענ"ד כך הוא: תורה זה נשמה, תורה זה אור! "כי נר מצוה ותורה אור"⁷, כיוון שהיא נשמה היא דורשת עומק, היא דורשת פנימיות! לעומת עולם התורה, העולם הרחב חי פעמים רבות בשטחיות כואבת, אפשר לחוש זאת כששומעים שיחה אקראית בין שני אנשים ושומעים כמה השיח רדוד ברובד החיצוני⁸, החברות חיצונית, וירטואלית. לדאבוננו, פעמים רבות אנשים גם מתחננים והקשר שלהם חיצוני ולא עמוק, אין חיבור נפשי, וממילא מתעוררים קשיים, כי זו המציאות. איך בונים עולם עמוק? זו עבודה - עבודת נפש! החיצונית היום תופסת מקום רחב וצריך לעומתה לבנות עולם פנימי, תורה היא עולם רוחני, ועולם רוחני, מורי ורבותי, דורש בניה ועמל נפשי גדול! אלו לא הישגים חיצוניים של רגע.

התגלל לידי השבוע ראיון עם ד"ר אלי בן אליעזר, שמוביל במדינת ישראל מהלך של איתור בני הנוער המוכשרים במדינה על מנת לקדם את הישגיהם המדעיים והכלליים במטרה להפכם למועמדים

⁷ משלי ו', כ"ג.

⁸ "מה העניינים? מה קורה?"

⁹ הראיון פורסם בעיתון 'משפחה'.

"ברוחניות אין מתנת חינוך!"

ברוודעה היה מתאר איך שיושבים שם הרשב"א, והרא"ש, מהר"ם מרוטנבורג ואלכסנדר זיסקינד איתם בישיבה של מעלה... , לנו נראה ברור שהיינו בוחרים באפשרות השנייה שוודאי כל הון לא ישווה לה, אך לאדם עשיר שיוודע מה המשמעות של העושר אין זה פשוט לוותר על הבטחה נצחית כזו של ראשון. שאל הרב שלמה ברוודעה: למה היה צריך המהר"ם לשאול אותו? והתשובה שענה מפעימה אותי עד היום למרות שעברו כבר עשרות שנים: הוא היה צריך לבחור - כי ברוחניות אין מתנת חינוך! בגשמיות אפשר לתת לשני מתנת חינוך, אני יכול להחליט לתת לפלוני עכשיו אלף שקלים במתנה¹², אך בעולם רוחני צריך עבודה, צריך בחירה, צריך עבודה נפשית. צריך החלטה פנימית כזו שאני בא ללמוד מתוך סבלנות, ואני עמל בתוספות ובראשונים ובמשנה ברורה, וברב קוק ובכוזרי ובכל דבר שאני לומד - בעמל, במסירות ובשיטתיות.

אסיים בדבריו של הרב זצ"ל בשלהי האיגרת אותה הקראנו: "בתקווה של קיבוץ הגוץ של ידיעה ושל גרסה, זמר בכל יום זמר בכל יום" - לזמור עוד משהו ועוד משהו, עוד עמוד, עוד תוספות עוד סוגיה עוד משנה ברורה ומתוך כך - "סוף הכבוד לבוא".

סיפרנו כאן לפני שנים סיפור ששמעתי מאחת הדמויות הנפלאות בדור שכבר לא חי איתנו, הרב שלמה ברעוודה זצ"ל, אחד המגידיים בדור ומבעלי המוסר, שמעתי ממנו לפני עשרות שנים סיפור שמופיע ב"שם הגדולים"¹⁰ של החיד"א, אני רוצה לספר אותו עם המסר שהוא העביר:

המהר"ם מרוטנבורג, רבו של הרא"ש נעצר בפקודת הקיסר הגרמני ונכלא במבצר אנזיסהיים משום שהוא רצה לעזוב את גרמניה ולעלות לא"י. כאשר נכלא רצו היהודים לפדותו אך הוא סירב בטענה כי "אין פודים את השבויים יותר על כדי דמיהם"¹¹, במשך שבע שנים שהה שם עד שנפטר. לאחר פטירתו לא הובא לקבורה במשך שבע שנים עד שבא יהודי בשם אלכסנדר זיסקינד פדה אותו במחיר רב והביאו לקבורה. כתוב שאותו אלכסנדר נקבר לצידו של המהר"ם, ופלא הוא ששתי המצבות שלהם נשארו שלמות עד עצם היום הזה למרות שעברו כבר כשמונה מאות שנה. אלכסנדר זיסקינד שעשה את המעשה הגדול הזה, נפטר באותו לילה, והיה הדבר תמוה בעיני חכמי הדור, עד שבא המהר"ם מרוטנבורג אל אחד החכמים בחלום וגילה לו שבאותו הלילה שנפטר הגביר אלכסנדר התגלה המהר"ם לאלכסנדר בחלום הלילה ושאל אותו מה ירצה בתמורה על שהביא אותו לקבר ישראל: האם יבחר בעושר גדול לו ולדורותיו, או להיות איתו במחיצתו בישיבה של מעלה? הרב

¹² או למשל כשרואים עני אפשר לתת לו שקל ולהגיד בלב 'גמרנו, עזוב אותי', כפי שאומר בעל 'חובת הלבבות' (חובת הלבבות שער ג - שער עבודת האלוקים פתיחה - "אך טובות החומל על העני הכואב לו, הוא מכוון בה לדחות צער מעל עצמו, אשר מצאהו מעגמת נפשו וכאבו למי שחמל עליו..."), אך 'המפייסו בדברים גדול מכלם' (ב"ב ט' ע"ב), כי זו עבודת הנפש!

¹⁰ שם הגדולים מערכת גדולים אות מ מהר"ם (מאיר) מרוטנבורג.

¹¹ משנה - גיטין פרק ד' משנה ו'.

